

OCENA

dorobku naukowego Pana doktora Mirosława Łapota ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Podstawowe informacje o Habilitancie

Droga Pana dra Mirosława Łapota do pedagogiki wiodła od studiów magisterskich z filologii polskiej, które ukończył w WSP w Częstochowie w roku 1999, uzyskując magisterium. Jest więc z wykształcenia filologiem. Przez dziesięć lat (1999-2009) po ukończeniu studiów pracował w Wydawnictwie Naukowym WSP (obecnie Akademii im. Jana Długosza) w Częstochowie.

W roku 2008 uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w Uniwersytecie Gdańskim na podstawie rozprawy pt. "Opieka i wychowanie żydowskiego dziecka sierocznego w Małopolsce w Drugiej Rzeczypospolitej". Promotorem rozprawy był dr hab. Kazimierz Rędziński, prof. AJD, a recenzentami: prof. dr hab. Wiesław Theiss oraz dr hab. Krzysztof Jakubiak, prof. UG.

Od roku 2009 do chwili obecnej pracuje na stanowisku adiunkta w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Poza tym był zatrudniony w latach 2010-2014 w Gliwickiej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek Habilitanta dotyczy tematyki dziejów opieki i oświaty w zaborze austriackim, ze szczególnym uwzględnieniem Lwowa, stolicy zaboru. Przy czym całość dorobku jest monotematyczna i oscyluje wokół tematu opieki i oświaty żydowskiej głównie we Lwowie. Dr M. Łapot podaje, że na jego dorobek po doktoracie składa się: 2 monografie, 29 tekstów opublikowanych w czasopiśmie oraz 12 artykułów w pracach zbiorowych. Są to teksty o różnej objętości i formie pisarskiej, a wśród nich sprawozdania z konferencji i wywiad. Należy zauważyć, że większość tekstów została opublikowana w

wydawnictwie Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości oraz WSP w Częstochowie obecnie Akademii im. Jana Długosza.

Podjmując się oceny publikacji wchodzących we wspomniany wcześniej obszar badań, czyli dzieje oświaty w Galicji, nie wolno przemilczeć faktu dotychczasowego zainteresowania tą problematyką w środowisku polskich badaczy. Trzeba jednoznacznie podkreślić, że badania nad oświatą w zaborze austriackim mają długą tradycję i sięgają lat sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Przy czym intensyfikacja badań nad tą problematyką nastąpiła w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Wówczas powstały zespoły badawcze, których członkowie wywodzili się ze środowiska WSP Rzeszów (obecnie Uniwersytetu Rzeszowskiego), UJ i WSP w Krakowie (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego) i Uniwersytetu Wrocławskiego. Patronat naukowy nad inicjatywami naukowymi (konferencje i publikacje naukowe) dotyczącymi prowadzonych badań sprawowali profesorowie: Czesław Majorek, Julian Dybiec, Andrzej Meissner i Mirosława Chamcówna. Pod ich kierunkiem powstawały prace naukowe i kształcili się nowi badacze tej problematyki. Wówczas w WSP w Rzeszowie powstała seria naukowa „Galicja i jej dziedzictwo”, której I tom ukazał się w 1994 roku i jest kontynuowana do dzisiaj. W liczbie 24 tomów wydanych do dzisiaj dominują dzieje oświaty i myśli pedagogicznej. W latach osiemdziesiątych trwały także prace nad powstaniem bibliografii do dziejów oświaty, a ich efektem jest publikacja pt. *Bibliografia dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772 - 1918* pod red. A. Meissnera i S. Możdżenia, Rzeszów 1992, ponadto w następnych latach ukazały się kolejne tomy bibliografii, ostatnie wydanie 2015 rok. Nadmienię też, że z inicjatywy prof. Jerzego Maternickiego powstał Międzynarodowy Zespół Badawczy "Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.", w ramach którego realizowana była tematyka dziejów oświaty. Historiografia dotycząca dziejów oświaty i wychowania została wzbogacona swoimi pracami wielu indywidualnych badaczy. W chwili obecnej można mówić o kolejnym pokoleniu badaczy dziejów oświaty w Galicji.

Problematyka dziejów oświaty i myśli pedagogicznej jest przedmiotem także moich zainteresowań od ponad trzydziestu lat. Tematyka ta jest przeze mnie systematycznie rozwijana, czego dowodem jest m.in. publikacja wydana w 2017 roku pt. *Nauczyciele i ich edukacja. W kręgu idei lwowskiej pedeutologii*. Problematyka ta jest również realizowana przez pracowników Katedry Historii Myśli Pedagogicznej UMK.

Piszę o tym dlatego, aby podkreślić, że temat dziejów oświaty w Galicji jest bardzo dobrze rozpoznany i ma swoje ustalone miejsce w historiografii edukacyjnej. Ten stan rzeczy dla początkujących badaczy jest z jednej strony ułatwieniem, z drugiej zaś

utrudnieniem. Wynika to z faktu, że podejmowaniu nowych zagadnień badawczych musi towarzyszyć świadomość, iż należy „umiejętnie” uwzględnić dotychczasowe osiągnięcia badawcze i to nie tylko w zapisach bibliograficznych, ale w refleksji podejmowanej na określone tematy dotychczas jeszcze mniej rozpoznane. Uwaga ta odnosi się też do Habilitanta.

Przechodząc do oceny publikacji Habilitanta rozpocznę od tych, które dotyczą tematyki historii opieki, gdyż przygotowując rozprawę doktorską poświęconą opiece („Opieka i wychowanie żydowskiego dziecka sierotego w Małopolsce w Drugiej Rzeczypospolitej”) skierował swoje zainteresowania ku historii oświaty i pedagogiki. Ponadto, już w tym obszarze badań widoczne jest ukierunkowanie Autora na terytorium będące przedmiotem kolejnych publikacji, tj. przede wszystkim historii opieki i oświaty we Lwowie. Wprawdzie rozprawa doktorska, poświęcona problematyce opieki nie została opublikowana pod wymienionym tytułem, to jednak po doktoracie ukazało się drukiem kilka tekstów poświęconych tej tematyce, a w niektórych z nich Habilitant poszerzył ramy czasowe o lata zaboru austriackiego. Są to m. in. teksty: *Opieka nad żydowskim dzieckiem sierocym w województwie stanisławowskim w Drugiej Rzeczypospolitej* (2009), *Opieka otwarta (domowa) nad sierotą żydowską we Lwowie po I wojnie światowej* (2008) czy *Kształcenie zawodowe sierot żydowskich we Lwowie w okresie międzywojennym* (2010), *Zagadnienia teorii opiekuńczo-wychowawczej na łamach „Przeglądu Społecznego” 1927-1939*, (2009) oraz *Dzieje żydowskiego domu sierot we Lwowie 1842-1939*, (2008), czy artykuł *Dzieje Domu Sierot Żydowskich w Krakowie (1846-1939)* wydany w 2011 roku.

Historii opieki dotyczy także książka pt. *Z dziejów opieki nad żydowskim dzieckiem sierocym we Lwowie (1772-1939)* wydana w 2011 roku, ss. 248. Na zasadniczą strukturę pracy składa się wstęp, cztery rozdziały i zakończenia. W kolejnych rozdziałach Habilitant prezentuje rozważania dotyczące kilku zagadnień. Są to: 1. Charakterystyka społeczności żydowskiej Lwowa w wymienionym okresie wskazując m. in. na uwarunkowania prawne, strukturę zawodową, kwestie religijne, polityczne i oświatowe, 2. Opieka nad sierotami do 1914 roku, 3. Instytucjonalizacja opieki nad sierotami w latach 1914-1939, 4. Cele i formy pracy opiekuńczo-wychowawczej. Mam trudność w ocenie tej pracy, gdyż warto zauważyć, że ramy czasowe publikacji obejmują także okres międzywojenny, o którym Autor pisał w rozprawie doktorskiej. Ten aspekt większego zainteresowania okresem międzywojennym dostrzec można także porównując objętość rozdziału II pracy pt. *Opieka nad sierotą do wybuchu I wojny światowej* i rozdziału III zatytułowanego *System opieki nad sierotą w latach 1914-1939*, a także szczegóły, które są w nich przedstawiane.

Trudno jednak ustalić, nie mając wglądu do rozprawy doktorskiej, na ile została ona wykorzystana dla powstania tej pracy. Szkoda, że Autor sam nie informuje o tym czytelnika, co moim zdaniem byłoby naturalne. Można było rozważaniom składającym się na tę książkę nadać tytuł *Opieka nad żydowskim dzieckiem sierocym w okresie międzywojennym*, natomiast dwa pierwsze rozdziały tej pracy stanowiłyby wprowadzenie do tematu. Moje wątpliwości budzi także konstrukcja i treść rozdziału czwartego w stosunku do nadanego mu tytułu, który brzmi: *Praca opiekuńczo- wychowawcza*, zważywszy, że stanowi on znaczną część książki, tj. s. 155-217. Rozdział składa się z 10 podrozdziałów i o ile podrozdziały 1-8 można uznać za zasadne (biorąc pod uwagę tytuł), o tyle podrozdział 9, który dotyczy kształcenia zawodowego, jest niefortunnym rozwiązaniem ze względu na poprawność struktury i treści tego rozdziału, gdyż nie dotyczy opieki i wychowania, ale kształcenia zawodowego. Warto zapytać, a dlaczego nie kształcenia ogólnego? Jeszcze większe moje zaniepokojenie wzbudziła treść podrozdziału 10 pt. *Recepcja idei i systemu wychowania Janusza Korczaka we lwowskim placówkach opieki nad sierotą żydowską* mieszczącego się na s. 212-217 tej książki. Otóż treść tego rozdziału s. 212-216 i treść artykułu pt. *Recepcja idei systemu wychowania Janusza Korczaka w małopolskich placówkach opieki nad sierotą żydowską* (2009) s. 247 (od pierwszego akapitu) do s. 251 pokrywają się, tj. są tożsame. Ponadto tytuł książki *Z dziejów opieki...* sugeruje wybiórcze traktowanie zagadnień dotyczących opieki we Lwowie. Dlatego też stwierdzenie Habilitanta we wstępie, że praca ta ma za zadanie usunięcie z historii pedagogiki opiekuńczej kolejnej białej plamy (s.11) jest poniekąd nadużyciem. Trudno w tej sytuacji uznać książkę za monografię oryginalną.

Nie odniosę się w tej części oceny do artykułów należących do drugiego nurtu badań, to jest historii oświaty żydowskiej, gdyż w większości w ich treści uwzględnione zostały zagadnienia przedstawione także w pracy wskazanej jako podstawa przewodu habilitacyjnego.

Ocena osiągnięcia naukowego (art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku. Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późn.zm.) i innych publikacji składających się na dorobek naukowy

Habilitant wskazał jak najważniejsze swoje osiągnięcie książkę, pt. *Szkolnictwo żydowskie we Lwowie (1772-1939)*, wydaną w 2016 roku przez Akademię im. Jana Długosza w Częstochowie. W sensie podjętego tematu kontynuuje badania prowadzone przez promotora pracy doktorskiej prof. AJD, dra hab. Kazimierza Rędzińskiego. Praca liczy 591 stron i jest to publikacja - jak wynika to z adnotacji w książce - będąca podsumowaniem badań nad tematem związanym z realizacją (w latach 2011-2015) projektu badawczego

NCN pod tym samym tytułem. Publikacja składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, wykazu skrótów, bibliografii, spisu tabel, streszczenia i indeksu nazwisk. Autor we wstępie informuje, że podjął próbę odpowiedzi na osiem pytań, które są pytaniami o: typy szkół, nauczycieli, proces nauczania i wychowania oraz kwestie opieki w szkolnictwie żydowskim Lwowa. Przy czym mam zastrzeżenia do stylistycznego ujęcia jednego z pytań, które brzmi: Jakie grupy ludności **przyciągały** szkoły - skąd wywodzili się uczęszczający doń uczniowie?

Rozdział I zatytułowany *Uwarunkowania rozwoju oświaty wśród ludności żydowskiej we Lwowie w latach 1772-1939* ma charakter wprowadzające w tematykę książki. Jest to rozdział przygotowany w oparciu o powszechnie znaną literaturę przedmiotu. Zagadnienia ujęte w czterech podrozdziałach ukazują problemy struktury demograficznej i położenia prawnego, źródeł utrzymania i położenia gospodarczego oraz aktywności religijnej, politycznej i kulturalnej, a także galicyjskiego systemu szkolnego w okresie przedautonomicznym i autonomicznym. Ostatni podrozdział odnoszący się do czasów II Rzeczypospolitej, został błędnie umieszczony w podrozdziale o nazwie *Ewolucja galicyjskiego systemu szkolnego*. Problem szkolnictwa żydowskiego okresu międzywojennego powinien stanowić oddzielny rozdział, gdyż nie dotyczy szkolnictwa galicyjskiego. Jednak największym problemem w ocenie tego rozdziału, który nie umknie uwadze czytelnika po lekturze pierwszej monografii pt. *Z dziejów opieki nad żydowskim dzieckiem sierocym we Lwowie (1772-1939)* i pracy habilitacyjnej jest treść i nazewnictwo trzech pierwszych podrozdziałów obu książek. Otóż, treści tych podrozdziałów w pracy pt. *Szkolnictwo żydowskie we Lwowie* w znacznej części jest tożsama lub nieznacznie poszerzoną wersję omówienia zagadnień, które są także w trzech pierwszych podrozdziałach rozdziału pierwszego książki pt. *Z dziejów opieki nad żydowskim dzieckiem sierocym we Lwowie (1772-1939)*. Ta uwaga krytyczna dotyczy w szczególności drugiego i trzeciego podrozdziału. Szkoda, że Habilitant nie zaznaczył, iż korzystał ze swojego tekstu i nie dał adnotacji w przypisie.

Kolejne trzy rozdziały II-IV - jak wynika z ich nazwy - są omówieniem szkolnictwa trzech typów: elementarnego, średniego i zawodowego. Przy czym podstawowym kryterium podziału treści we wszystkich rozdziałach jest jedynie chronologia, co sprawia, że w omawianych rozdziałach jest ta sama struktura, tj. podział na okres zaboru austriackiego i okres międzywojenny. Moje zastrzeżenie budzi użycie przez Habilitanta terminu okres austriacki (rozdziały III, IV i VI). Przyjęciu tego terminu na lata zaboru austriackiego wymusza konieczność stosowania terminu okres polski, oczywiście na oznaczenie okresu

międzywojennego. W pracach naukowych nie powinno się używać takiego sformułowania, nawet jeśli jest ono w źródłach takich jak literatura pamiętnikarska.

Pierwszy z rozdziałów poświęconych typom szkół, czyli rozdział II pt. *Szkolnictwo i oświata elementarna* zawiera informacje na temat instytucji edukacyjnych na poziomie elementarnym. Dyskusyjne jest dla mnie utożsamianie pojęć oświata elementarna - stwierdzenie w tytule rozdziału - i *Edukacja przedszkolna, Przedszkole*, chodzi o paragrafy 2.2, 3.2. tego rozdziału. W każdym z wyróżnionych w rozdziale okresów (przedautonomiczny, autonomiczny, międzywojenny) autor rozpoczyna refleksję od instytucji jaką były chedery, następnie przechodzi do prezentacji szkół takich m. in. jak: Szkoła im. Abrahama Kohna, Szkoła im. Tadeusza Czackiego, Szkoła Powszechna Ż TSLiŚ, Szkoła Mitet, Szkoła Jesodej Hatora oraz Szkoła dla Głuchoniemych Izaaka Józefa Bardacha. Rozdział ten, według mnie jest zbiorem krótkich historii wymienionych placówek. Dyskusyjną dla mnie sprawą jest to, że historia jednej ze szkół (Szkoły im. Abrahama Kohna), została podzielona, aż na trzy części, co wynikało z przyjętej zasady podziału na okres przedautonomiczny, autonomiczny i międzywojenny. Zresztą to nie jedyny przypadek takiego ujęcia historii szkół w tej pracy. Ponadto w rozdziale tym zostały zamieszczone informacje o nauczycielach (1.1, 2.1, 3.1), a w pracy jest osobny rozdział dotyczący nauczycieli. Wiele informacji zawartych w tym rozdziale opartych jest na opracowaniach takich autorów jak: M. Adameczyk, M. Balukiewicz, M. Bałaban, M. Baranowski, W. Boborowska-Nowak, E. Dolata, S. Mauersberg, , M. Pękowska, K. Rędziński, B. Sandler. Wymieniam te nazwiska, aby pokazać jak wielu wybitnych autorów zajmowało się naukowo zagadnieniami prezentowanymi w tym rozdziale. Trzeba jednak zaznaczyć, że Autor uzupełnił informacje zawarte w rozdziale o liczne tabelki. Poza tym włączył do tego rozdziału treści odnoszące się do młodzieży szkolnej. Moim zdaniem to zagadnienie powinno być omówione w oddzielnym rozdziale. Uwagę zwraca potknięcie stylistyczne: „Rozwój placówek wychowania przedszkolnego we Lwowie przebiegał **opornie** (s. 110).

Rozdział III nt. *Szkolnictwo średnie ogólnokształcące* to jeden z najkrótszych rozdziałów tej pracy, w którym Autor wyróżnił jedynie dwa podrozdziały: *Okres austriacki* (sic!) i *Dwudziestolecie międzywojenne*. Przy czym pierwszy i jedyny podrozdział nosi nazwę *Uczniowie żydowscy w szkołach publicznych prywatnych*, dlaczego? Przecież z tytułu rozdziału wynika, że będzie mowa o szkołach. Z kolei w drugim podrozdziale czytamy o Gimnazjum ŻTSLi Ś (paragraf 2.1) i kolejny raz o uczniach w innych szkołach, (paragraf 2.2.).

Rozważania dotyczące typów szkół zamyka rozdział poświęcony instytucjom kształcenia zawodowego (rozdział IV). Przedstawiono w nim m.in. historię Szkoły im. Marka Bernsteina (z podziałem na okres austriacki i międzywojenny), Warsztaty Rękodzielnicze dla Młodzieży Żydowskiej im. dra Abrahama Korkisa, historię kształcenia zawodowego żeńskiego (z wyszczególnieniem różnych form organizacyjnych kształcenia), instytucje Towarzystwa Szkoły Handlowej, Prywatne Koedukacyjne Liceum Handlowe Gusty Buchsgang i kursy handlowe. Rozdział kończy omówienie zagadnienia uczniów, którzy podjęli naukę w celu uzupełnienia wykształcenia. Autor wspomina też organizatorów tej formy nauki. Dyskusyjne jest użycie przez Autora pojęcia „szkolnictwo dopełniające” (s. 277), gdy mowa o doksztalcaniu.

Po lekturze rozdziałów II-IV mam podobną uwagę krytyczną, jak w odniesieniu do rozdziału I. Bowiem czytając artykuły, które dotyczą zagadnień poruszanych w tych rozdziałach, stwierdzam, że niektóre zagadnienia owych rozdziałów, były przedmiotem refleksji Habilitanta w opracowaniach zamieszczanych na łamach czasopism bądź w pracach zbiorowych. Mam na myśli m.in. takie artykuły jak: *Kształcenie zawodowe sierot żydowskich we Lwowie w okresie międzywojennym* (2010),), *Rozwój żydowskiego szkolnictwa świeckiego we Lwowie w latach 1772-1879* (2013), *Chedery lwowskie w okresie autonomii galicyjskiej 1867-1914* (2014), *Szkoła ludowa im. Tadeusza Czackiego we Lwowie (1879-1914) – nowy rozdział w dziejach edukacji Żydów lwowskich* (2014), *Incydenty antysemitki w szkołach lwowskich 1867-1939* (2015), *Żydowskie szkolnictwo handlowe we Lwowie w okresie międzywojennym* (2014), *Żydowska Szkoła Zawodowa im. dra Abrahama Korkisa we Lwowie 1926-1939* (2015), *Kształcenie zawodowe dziewcząt żydowskich we Lwowie w okresie międzywojennym* (2015), *Edukacja dziewcząt żydowskich w Szkole Ludowej im. Abrahama Kohna we Lwowie 1844-1914* (2015), *Problemy świeckiej szkoły żydowskiej w Galicji doby autonomicznej w świetle opracowań Artura Załęckiego* „*Incydenty antysemitki w szkołach lwowskich 1867-1939* (2015), czy *Placówki wychowania przedszkolnego we Lwowie do roku 1939* (2016). Słowem, treść rozdziałów stanowi w znacznej mierze kompilację treści wymienionych artykułów.

Rozdział V zatytułowany został: *Kadra dydaktyczno-wychowawcza*. Już na samym początku muszę zaznaczyć, że literatura dotycząca pedeutologii historycznej, a zwłaszcza zagadnień pedeutologicznych odnoszących się do okresu zaboru austriackiego, jest niezwykle bogata, natomiast dobór jej i wykorzystanie przez Autora oceniam na niedostateczny. Przechodząc do treści rozdziału muszę stwierdzić, że z czterech podrozdziałów składających się na strukturę rozdziału tylko dwa noszą nazwę odpowiadającą tytułowi podroz-

działu 1.4 *Status materialny nauczyciela szkół elementarnych* i 4. *Nauczyciele religii mojżeszowej i przedmiotów judaistycznych*. Pozostałe Habilitant nazwał: 1. *Szkoły elementarne*, 2. *Szkoły średnie ogólnokształcące*, 3. *Szkoły zawodowe*, a przecież rozdział dotyczy nauczycieli, dlatego te nazwy są zbyt ogólnikowe. Dla przypomnienia nadmienię, że melamedzi, o czym wspomniano, omawiając zawartość rozdziału II, zostali scharakteryzowani właśnie w rozdziale II. Uważam, że takie rozproszenie informacji na konkretny temat jest niezwykle dyskusyjne. W sumie materiał o nauczycielach jest rozproszony także w tym rozdziale, a logikę rozważań zakłócają informacje nie na temat nauczycieli, a odnoszące się do innych kwestii. Najwięcej informacji możemy odnaleźć jedynie na temat nauczycieli dwóch szkół: Szkoły im. Czackiego oraz Szkoły im. A. Kohna. Negatywną ocenę tego rozdziału pogłębia fakt, że treści zawarte w czwartym podrozdziale pt. *Nauczyciele religii mojżeszowej i przedmiotów judaistycznych* są nieudaną modyfikacją treści zawartych w artykule pt. *Od szkoły rabinów do kursów hebrajskich we Lwowie* opublikowanym na łamach „Kwartalnika Historii Żydów” w tym samym roku, w którym ukazała się książka, czyli 2016. Oto przykłady modyfikacji tekstu: **„Idea** utworzenia szkoły rabinów była związana z koncepcją asymilacji starozakonnych w duchu niemieckim” (*Szkolnictwo żydowskie we Lwowie 1772-1939*, s.332) i tekst artykułu: **„Myśl** o utworzeniu szkoły rabinów była związana z ideą asymilacji starozakonnych w duchu niemieckim” (*Od szkoły rabinów do kursów hebrajskich we Lwowie*, s.827. Kolejny przykład: **„M. Bersteinowi** nie udało się urzeczywistnić swego zamierzenia, do jego inicjatywy powrócono jednak na początku okresu autonomicznego. Pretekstem prawdopodobnie było utworzenie w 1859 r. szkoły rabinów na Węgrzech w Preszburgu (obecnie Bratysława)”- *Szkolnictwo żydowskie we Lwowie 1772-1939*, s. 332 i tekst artykułu **„Tak więc M. Bersteinowi** nie udało się urzeczywistnić swego zamierzenia, do jego inicjatywy powrócono jednak na początku okresu autonomicznego. Pretekstem prawdopodobnie było utworzenie w 1859 r. szkoły rabinów na Węgrzech w Preszburgu (obecnie Bratysława)” (*Od szkoły rabinów do kursów hebrajskich we Lwowie*, s.828). Powtórzę więc, że tekst tego podrozdziału jest „imitacją” treści artykułu.

Rozdział VI pt. *Praca dydaktyczna* tworzy sześć podrozdziałów. Pierwszy z nich został nazwany *Dydaktyka szkolnictwa żydowskiego na tle prądów pedagogicznych w XIX i na początku XX wieku* i ten rozdział został podzielony na okres austriacki i międzywojenny. Takie ujęcie uważam za niezwykle dyskusyjne, gdyż w tytule głównym pracy mamy lata 1772-1939, dlaczego Habilitant mówi jedynie o prądach pedagogicznych XIX i początku XX wieku? W dalszych rozważaniach tej części pracy jest mowa o nauczaniu języ-

ka polskiego, religii mojżeszowej, języka hebrajskiego oraz metodyki realiów, rachunków, rysunku, robót ręcznych, śpiewu i gimnastyki. Tak więc rozdział dotyczy metodyki nauczania konkretnych przedmiotów i tytuł *Praca dydaktyczna* jest mylący, gdyż można z niego wnioskować, że chodzi o pracę dydaktyczną nauczycieli, a nie o kwestię dydaktyk szczegółowych określonych przedmiotów. Ponadto, problematyka ta jest także dobrze rozpoznana w literaturze przedmiotu (patrz: *Bibliografia dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772-1918*, cz. II *Źródła drukowane*, Rzeszów 2007, s.183-204 oraz i *Bibliografia dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772-1918*, cz. III, Rzeszów 2012 s.99-104). Nadmienię, że po części tematyka tego fragmentu pracy została zaprezentowana w tekstach poświęconych głównie nauczania religii mojżeszowej, które ukazywały się od 2010 roku. Są to: *Edukacja religijna dzieci żydowskich we Lwowie w latach 1772-1918* (2010), *Nauczanie religii mojżeszowej we lwowskich szkołach publicznych w dobie autonomii galicyjskiej – zarys problematyki* (2012), *O nauczaniu religii mojżeszowej w szkołach publicznych we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej – casus Izaaka Izidora Planera 1854-1925* (2011), *Egzorta jako forma edukacji religijnej uczniów żydowskich w szkołach publicznych we Lwowie (1867-1939)* (2012), *Nauczycielki religii mojżeszowej w szkołach publicznych w Galicji w latach 1867-1939* (2011), *O roli języka hebrajskiego w nauczaniu religii mojżeszowej na przykładzie szkolnictwa galicyjskiego doby autonomicznej* (2013). Trzeba też zaznaczyć, że kwestie związane z nauczaniem i myślą pedagogiczną zostały podjęte również w takich artykułach jak: *Innowacje dydaktyczne w szkolnictwie żydowskim we Lwowie w dobie autonomii galicyjskiej* (2016), i *Innowacje pedagogiczne w Gimnazjum Męskim Żydowskiego Towarzystwa Szkół Ludowych i Średnich we Lwowie 1930-1939* (2014) oraz *Żydzi lwowscy wobec światowych prądów pedagogicznych (1918-1939)* (2013). Ich treść została wykorzystana w zaprezentowanych w tym rozdziale ustaleniach. Należy też zaznaczyć, że tytuł rozdziału jest zbyt ogólny, wręcz hasłowy, a z treści jego wynika, że chodzi o realizację procesu nauczania i specyfikę metodyk szczegółowych, to powinno wynikać także z tytułu.

Ostatni, VII rozdział nosi tytuł *Oddziaływanie wychowawczo-opiekuńcze szkoły na dziecko żydowskie*. Na jego strukturę składa się pięć podrozdziałów dotyczących: współpracy szkoły z rodziną, wychowania patriotyczno-obywatelskiego, wychowania żydowskiego, wychowania estetycznego i opieki szkolnej. To jeden z najsłabszych rozdziałów tej książki. To także jedyny rozdział w strukturze tej pracy, w którym nie został wyróżniony okres zaboru austriackiego i lata międzywojenne, dlaczego zabrakło Autorowi konsekwencji?, tego nie wiemy. Moim zdaniem Autor daje tu sygnał o braku znajomości literatury z

zakresu dziedzin wychowania i kwestii opiekuńczo-wychowawczych. Warto sięgnąć do *Bibliografii dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772-1918*, cz. III, Rzeszów 2012 s.95-99) i wielu innych opracowań z ostatnich lat, aby uzupełnić wiedzę na ten temat. W sumie rozdział ten jest bardzo słabo osadzony w literaturze przedmiotu, zwłaszcza dotyczącej kwestii wychowania patriotycznego i obywatelskiego. Dyskusyjne wydaje się specyficzne potraktowanie przez Autora klasyfikacji dziedzin wychowania. Po zapoznaniu się z treścią tej części pracy muszę stwierdzić, że podrozdział 6. mógł zostać nazwany jako wychowanie zdrowotne w szkołach żydowskich. Natomiast te treści, które zostały zawarte w podrozdziale 4. nazwanym *Wychowanie żydowskie* dotyczą spraw wychowania religijnego, a także narodowego i patriotycznego.

W *Zakończeniu* jest dużo ogólnych sformułowań oceniających, mających za cel podsumowanie rozważań zawartych w pracy. Nie zawsze oceny te zostały wyrażone poprawnie. Dla przykładu: „Chedery we Lwowie istniały, lecz ich wpływ na **masy** nadał słabł. (s. 509), czy „**Wtłoczenie** jednak obszernego programu nauczania tradycyjnego, udzielanego dotychczas w chederze, w dwie godziny zajęć tygodniowo okazało się niemożliwe” (s.513).

Podsumowanie

Nie przeczę, że Habilitant przygotowując książkę *Szkolnictwo żydowskie we Lwowie (1772-1939)* zgromadził sporo materiału, a zwłaszcza z archiwów lwowskich, słabiej wykazuje się znajomością najnowszych opracowań dotyczących dziejów oświaty w Galicji. Spore braki można zauważyć w wykorzystaniu źródeł drukowanych. Podjął też ważny temat, który jeśli by był dobrze opracowany mógł poszerzyć dotychczasową wiedzę na temat dziejów oświaty w zaborze austriackim. Jednak jego realizacja wykazuje wiele braków warsztatowych, wynikających prawdopodobnie z braku wykształcenia historycznego i pedagogicznego. Podsumowując opinie na temat książki pt. „*Szkolnictwo żydowskie we Lwowie (1772-1939)*”, która jest podstawą przewodu habilitacyjnego muszę stwierdzić, że uwagi krytyczne przeważają na pozytywnymi, dlatego moja ostateczna ocena tej publikacji jest negatywna. Oto kilka zasadniczych uwag, które wpływają na taką ocenę.

W mojej ocenie, z jednej strony, Habilitant przyjął dla swego opracowania zbyt długi okres, bo lata 1772-1939 (lata zaboru austriackiego i okres międzywojenny). To sprawiło, że jest w tej pracy wiele uproszczeń, jak też sporo zagadnień omówionych zostało ogólnikowo. Z drugiej jednak strony mamy do czynienia z pewnym paradoksem w ocenie całego dorobku, bo dotyczy on głównie Lwowa i jest niezwykle monotematyczny. Py-

tanie brzmi, czy to wystarczy, aby być samodzielnym pracownikiem nauki? Wracając do oceny osiągnięcia naukowego należy stwierdzić, że chociaż struktura pracy jest na pozór logiczna to włączono w treść niektórych rozdziałów informacje niezgodnego z ich nazwami. W pracy brakuje syntez poszczególnych zagadnień. Przykładem tego jest historia wymienionej wcześniej szkoły, której dzieje zostały rozproszone w trzech rozdziałach. Przy tym rozdrobnieniu zagadnień czytelnik nie znajduje logicznej odpowiedzi na pytania: czy więcej i w którym okresie było szkół prywatnych, publicznych, powstałych z inicjatywy towarzystw itd. A takie odpowiedzi książka ta powinna przynieść. Poza tym poszczególne okresy nie znajdują należytej uwagi w całym opracowaniu w takim samym stopniu, jak międzywojenny, a Autor nie wyjaśnił dlaczego. Większość tekstu kolejnych rozdziałów jest opracowana na podstawie literatury przedmiotu, literatury powszechnie znanej od lat, dlatego na początku oceny dorobku wspomniałam o stanie badań nad oświatą w zaborze austriackim. Rozdziały i podrozdziały tej pracy cechuje niezwykle schematyzm w uporządkowaniu treści, tj. podział na okres zaborów i okres międzywojenny, z wyjątkiem ostatniego, siódmego rozdziału, pytanie dlaczego? Autor nie potrafił dostrzec istotnych problemów w podjętym temacie badawczym. Ten schematyzm w ujęciu treści pogłębiają nazwy rozdziałów i podrozdziałów, które są sformułowane jako hasła. Przywołajmy dla przykładu owe tytuły: *Szkolnictwo zawodowe* (rozdz. IV), *Kadra dydaktyczno-wychowawcza* (rozdz. V), *Praca dydaktyczna* (rozdz. VI). Przy czym w kilku rozdziałach treść nie zawsze odpowiada ich nazwom. W strukturze pracy brakuje wyraźnie rozdziału poświęconego młodzieży szkolnej, a informacje na ten temat wplecione są w treść rozdziałów dotyczących typów szkół. Zdarzają się potknięcia stylistyczne, wprawdzie nieliczne, ale nie powinny one mieć miejsca w pracy naukowej. W sumie publikację tę cechują liczne braki warsztatowe. Dodatkowo powtórzenie niektórych treści przedstawionych w pierwszej monografii i niektórych artykułach sprawia, że nie mogę sformułować pozytywnej oceny najważniejszego osiągnięcia dra M. Łapota. W ocenie rozprawy stanowiącej podstawę przewodu habilitacyjnego należy dać odpowiedź na pytanie: czy jest dziełem oryginalnym i co wnosi nowego do rozwoju dyscypliny. Wobec licznych uwag krytycznych odpowiedź taka jest bezzasadna.

I na koniec oceny całości dorobku jeszcze jedna uwaga. Wymieniona wcześniej liczba publikacji Habilitanta może sprawiać niezwykle pozytywne wrażenie o Jego dotychczasowych osiągnięciach naukowych. Jednak po lekturze i monografii, i artykułów trudno wyrazić pozytywną opinię i stwierdzić, że i artykuły i książki przynoszą nowe wyniki z przeprowadzonych badań, bowiem wiele treści zawartych w monografiach, a przede

wszystkim w rozprawie stanowiącej podstawę habilitacji zostało wcześniej przedstawione w artykułach. Chce przez to powiedzieć, że liczba publikacji nie odpowiada rzeczywistemu obrazowi dorobku naukowego Habilitanta.

Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

1. Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych, kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi

Dr Mirosław Łapot wymienia w swym dorobku uczestnictwo w pięciu projektach wewnątrzuczelnianych w AJD Częstochowa. Trzeba jednak wyjaśnić, że cztery podane projekty dotyczą jednego tematu, tj. „Oświata mniejszościowa na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX wieku (do 1939)”. Temat ten był jedynie realizowany w latach 2013-2016, a dr M. Łapot był wykonawcą, kierownikiem dr hab., prof. AJD K. Rędziński. Jeden z pięciu wymienionych projektów, był projektem indywidualnym i dotyczył tematu: „Róża Pomeranz-Melcer - życie i działalność”. Natomiast Habilitant otrzymał granty na realizację tematu pracy doktorskiej („Opieka i wychowanie i wychowanie żydowskiego dziecka sierocznego w Małopolsce w II Rzeczypospolitej”) i habilitacyjnej „Szkolnictwo żydowskie we Lwowie w latach 1772-1939”, którego realizacja trwała w latach 2011-2015.

2. Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych i komitetach organizacyjnych konferencji

W Autoreferacie Habilitant podaje, iż po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczył w 17 konferencjach naukowych. W tym aż 10 konferencji odbyło się w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, czyli uczelni, której jest pracownikiem, jedna w Kolegium Nauczycielskim w Ostrołęce, cztery we Lwowie i po jednej w Gdańsku i Krakowie. Pragnę zaznaczyć, że wobec możliwości uczestnictwa w spotkaniach naukowych jakie stwarza środowisko historyków wychowania w Polsce organizując liczne konferencje, udział Habilitanta przede wszystkim w konferencjach organizowanych przez własną jednostkę naukową może budzić i budzi zdumienie. Zważywszy, że mówimy o uczestnictwie w konferencjach po uzyskaniu stopnia doktora. Dlatego też Habilitant nie jest znany w szerszym środowisku naukowym historyków wychowania. Ponadto należy dodać, że to także spowodowało, iż większość publikacji Habilitanta ukazało się w serii „Prace Naukowe AJD w

Częstochowie, Pedagogika” oraz „Prace Naukowe Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości. Pedagogika”.

Habilitant w latach 2011- 2016 był członkiem komitetu organizacyjnego 6 konferencji naukowych, przy czym 5 zorganizowanych w AJD w Częstochowie i 1 w Katowicach.

3. Nagrody i wyróżnienia

Habilitant w 2015 roku otrzymał nagrodę Rektora AJD I stopnia za osiągnięcia w działalności naukowo-badawczej.

4. Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Habilitant jest sekretarzem serii: Prace Naukowe AJD w Częstochowie. Pedagogika” od 2012 oraz „Prace Naukowe AJD w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński” 2013-2014.

5. Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Habilitant podaje, że był członkiem Towarzystwa Historii Edukacji (2010-2017).

6. Opieka naukowa nad studentami

Pracując jako nauczyciel akademicki na Wydziale Pedagogicznym AJD (od 2009 roku) oraz Gliwickiej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości (w latach 2010-2014) wypromował 90 magistrów i 200 licencjatów oraz sporządził 290 recenzji.

7. Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych

W Autoreferacie (s. 16) czytamy, że dr M. Łapot odbył staż naukowy w Uniwersytecie im. Iwana Franki we Lwowie (2-15.05. 2016). Brak jednak informacji co było celem stażu, bądź dokumentu potwierdzającego odbycie takiego stażu.

KONKLUZJA

Przedstawiona powyżej krytyczna ocena dorobku naukowego nie daje przesłanek do sformułowania opinii, że dr Mirosław Łapot spełnia kryteria, zawarte w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595, z późn. zm.) w sprawie oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. W związku z powyższym nie popieram wniosku o nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

W. G. Gulakiewicz